

протистоїть і загрожує існуванню прогресивного типу держави бунт мас, варварський режим правління, стан одержавлення суспільного життя, його технонізація, панування вульгарно-застиглих уявлень, не спроможність «кращих» до креативної діяльності на користь суспільства.

Література

1. Ортега-і-Гасет Х. Бунт мас / Ортега-і-Гасет. Вибранні твори / Перекл. з ісп. В. Бурггардта, В. Сахна, О. Товстенко / Х. Ортега-і-Гасет. – К.: Основи, 1994. – 420 с. – С 15-139.
2. Ортега-і-Гасет Х. Роздуми про Дона Кіхота / Хосе Ортега-і-Гасет. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2012. – 216 с.
3. Ортега-і-Гасет Х. Безхребетна Іспанія / Ортега-і-Гасет. Вибранні твори / Перекл. з ісп. В. Бурггардта, В. Сахна, О. Товстенко / Хосе Ортега-і-Гасет. – К.: Основи, 1994. – С. 140-195.
4. Ортега-и-Хасет Х. Musicalia / Ортега-и-Хасет Эстетика. Философия культуры / Вступ. ст. Г.М. Фридлиндера; Сост. В.Е. Багно / Хосе Ортега-и-Хасет. – М.: Искусство, 1991. – С. 163-175.

Владиченко Лариса Дмитрівна

доктор філософських наук, доцент,
заступник директора Департаменту
у справах релігій та національностей,
начальник відділу
релігієзнавчо-аналітичної роботи
Міністерства культури України

ВІДНОСИНИ МІЖ ДЕРЖАВНИМИ ТА РЕЛІГІЙНИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ТА БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Проблематика відносин між державними та релігійними інституціями є актуальною впродовж всього періоду незалежності України. В основі побудови державної політики у сфері релігії наша держава керується міжнародними нормами, в основі яких є визнання рівноправності всіх релігій та максимальне сприяння діяльності релігійних організацій, що в свою чергу імплементовано до національного законодавства.

Так, базовим нормативно-правовим актом, який регламентує вищезазначені відносини є Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації». Пунктом 4 та 8 статті 5 Закону передбачено, що усі релігії, віросповідання та релігійні організації є рівними перед законом..., релігійна організація не повинна втручатися у діяльність інших релігійних організацій, в будь якій формі проповідувати ворожнечу, нетерпимість до невіруючих і віруючих інших віросповідань [3].

Україна є полірелігійною та поліконфесійною державою. Станом на 1 січня 2017 р. в Україні діє 35919 інституцій релігійних організацій [1]. Серед яких: християнських – 97% (православні – 55,4%; католицькі – 14,7%;

протестантські – 29,9%); етноконфесійних – 1,6% (іслам – 41,3%; юдаїзм – 52%, караїмів – 0,7%; вірменських – 4,5%; інші – 1,5%); буддистських – 0,2% та нових релігійних організацій – 1,2% від загальної кількості релігійних інституцій.

Враховуючи таку різноманітність та полірелігійність країни, а також системний моніторинг як вітчизняними, так і закордонними експертними групами, які зазначають, що в Україні констатується високий рівень релігійної свободи та віросповідання, на загальнодержавному рівні відсутні утиски за релігійною ознакою тощо. Хоча на регіональному рівні фіксуються певні проблемні моменти у міжконфесійній сфері, які вирішуються у правовій площині.

Також слід зазначити, що в сфері відносин між державними та релігійними інституціями в Україні наявні певні проблемні питання. Комплекс цих питань можна розділити на два блоки. Перший фіксується переліком до 2014 року, відповідно другий – після 2014 р.

Безпосередньо до першого блоку можна віднести: реституційні питання культового майна; інституційне впровадження капеланства у військові формування України; необхідність спрощеної реєстраційної процедури статутів релігійних організацій тощо. Вказаний перелік проблемних питань державно-конфесійного комплексу є одними з пріоритетних щодо їх вирішення у державній політиці у сфері релігії.

Другий блок проблемних питань у державно-конфесійних відносинах формується з низкою подій 2014 р., зокрема з дестабілізацією миру на Сході України (утворення так званих сепараційних (сепаратистських?) «Донецької народної республіки» та «Луганської народної республіки»), анексією АР Крим та опосередкованими діями країни-агресора РФ, яка визнана такою як на державному (*Постанова Верховної Ради України від 27 січня 2015 р.*), так і на міжнародному рівні (*Резолюція 23-ї сесії Парламентської асамблеї ОБСЄ «Очевидне, грубе і невиправлене порушення Гельсінських принципів Російською Федерацією» від 1 липня 2014 р.; Рішення Комітету Міністрів та Парламентської асамблеї Ради Європи від 17 вересня 2014 р.; Резолюція ПАРЄ «Політичні наслідки російської агресії в Україні» від 12 жовтня 2016 р.; Резолюція ООН "Щодо Криму та міста Севастополь (Україна)" від 16 листопада 2016 р.*). Вищеокреслене зумовило появу додаткових проблемних питань державно-релігійного комплексу країни.

Безпосередньо такими проблемами на непідконтрольних українській владі територіях є системні порушення основоположних прав і свобод людини, а саме – злочини на ґрунті ненависті з мотивів упередженого ставлення за релігійною ознакою (релігійними переконаннями). Такі правопорушення здійснено за напрямками: «викрадення та тортури», «захоплення культових будинків, осквернення, пошкодження або знищення релігійних святинь», «арешти та обшуки», «заборона проведення релігійної діяльності», мусульманські та іудейські організації. Безпосередньо зазнали утиснень на окупованих територіях наступні релігійні організації: кримська єпархія Української православної церкви Київського патріархату, Церква Ісуса Христа Святих

останніх днів (мормони), Свідки Єгови в Україні, Українська Християнська Євангельська Церква, мусульманські та іудейські організації та ін.

Також зазначимо, що вказані вище події та всі форми гібридної війни потенційно впливають на подальший мирний розвиток у державі, зокрема і в міжконфесійній сфері, що в свою чергу може деструктивно вплинути на національні інтереси та безпеку держави. Наприклад, може формувати нетолерантні настрої в українському суспільстві, сприяти розпалюванню релігійної та міжконфесійної ворожнечі, провокувати міжконфесійні протистояння, посилення серед населення України настроїв неприязні, почуття ворожості, свідомо налаштовувати представників одних релігійних організацій проти інших, які діють на законних та рівноправних з ними підставах. Таким чином відповідним державним структурам необхідно діяти на упередження розгортання таких подій в Україні.

Зокрема, нормами статті 4 і 5 ЗУ «Про свободу совісті та релігійні організації» передбачено, що розпалювання релігійної ворожнечі й ненависті чи образа почуттів громадян тягнуть за собою відповідальність, встановлену Законом. Зокрема у статті 161 Кримінального Кодексу України передбачаються санкції за порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або релігійних переконань та відповідальність за розповсюдження сепаратистських настроїв на релігійній основі (стаття 111 КК України «державна зрада») [2].

Згідно статті 29 базового Закону у сфері свободи совісті та віросповідання, державний контроль за виконанням законодавства України про свободу совісті та релігійні організації здійснюють у межах компетенції органи виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у сфері релігії, інші центральні органи виконавчої влади, органи прокуратури, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування [3]. Починаючи з 2011 р. спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади, відповідальним за формування та реалізацію державної політики у сфері релігії є Міністерство культури України.

Мінкультури, як орган, відповідальний за формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері релігії, здійснює системний моніторинг щодо ситуації у релігійній площині, окрім іншого і у питаннях щодо порушення прав у сфері свободи релігії в Україні. Виявивши такі факти вказаний держорган зобов'язаний реагувати на подібні випадки, а також доводити їх до відома як широкої громадськості, так і держорганів, в повноваження яких входить здійснення заходів, спрямованих на підтримку національних інтересів державної політики України в політичній, інформаційній сферах.

Зауважимо, що впродовж 2014-2017 рр. при проведенні Міністерством культури України означеного моніторингу засобів масової інформації, зокрема Інтернет-ресурсів, можна констатувати, що періодично спостерігається суттєве загострення конфронтаційної та колабораціоністської риторики в оприлюднених в них публікаціях та повідомленнях, зокрема і окремими представниками окремих релігійних організацій, що діють в Україні. На що відповідним чином відреагувала Рада національної безпеки і оборони, зокрема

розробивши положення «Про Доктрину інформаційної безпеки України», яке затвердженою Указом Президента України від 25.02.2017 р. № 47).

Зasadничими принципами вказаної вище Доктрини інформаційної безпеки України в сфері державно-конфесійних відносин є наступні:

- *Національними інтересами України в інформаційній сфері є* життєво важливі інтереси суспільства і держави, окрім іншого – захист українського суспільства від агресивного інформаційного впливу Російської Федерації, спрямованого на пропаганду війни, розпалювання національної і релігійної ворожнечі, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету і територіальної цілісності України;

- *Актуальними загрозами національним інтересам та національній безпеці України в інформаційній сфері є,* окрім іншого, розпалювання міжетнічних і міжконфесійних конфліктів в Україні;

- *Пріоритети державної політики в інформаційній сфері* щодо забезпечення інформаційної безпеки, окрім іншого передбачають:

- законодавче врегулювання механізму виявлення, фіксації, блокування та видалення з інформаційного простору держави, зокрема з українського сегменту мережі Інтернет, інформації, яка... пропагує війну, національну та релігійну ворожнечу;

- виявлення та притягнення до відповідальності згідно з законодавством суб'єктів українського інформаційного простору, що створені та/або використовуються державою-агресором для ведення інформаційної війни проти України, та унеможливлення їхньої підривної діяльності;

- унеможливлення вільного обігу інформаційної продукції (друкованої та електронної), насамперед походженням з території держави-агресора, що містить пропаганду війни, національної і релігійної ворожнечі, зміни конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету і територіальної цілісності України, провокує масові заворушення.

- *Механізм реалізації Доктрини,* окрім іншого передбачає, що Міністерство культури України, Державне агентство України з питань кіно, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Державний комітет телебачення і радіомовлення України відповідно до компетенції братимуть участь у забезпеченні захисту українського інформаційного простору від пропагандистської аудіовізуальної та друкованої продукції держави-агресора [4].

Підсумовуючи можна зазначити, що послідовна і поміркована роль інституційних релігійних чинників у конструктивній співпраці з державними органами відіграє важливу роль у формуванні національних інтересів та безпеки держави.

Література

1. Звіт про мережу церков і релігійних організацій в Україні станом на 1 січня 2017 року (Форма №1). – К. [б.в.], 2017. – 58 с.

2. Кримінальний кодекс України Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III, чинний [Електронний ресурс] //

Верховна Рада України офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page>

3. Про свободу совісті та релігійні організації. Верховна Рада УРСР; Закон від 23.04.1991 № 987-ХІІ, чинний [Електронний ресурс] // Верховна Рада України офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>

4. Указ Президента України №47/2017 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» // Верховна Рада України офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>